

5. Ширягіна О. Е. Прибуток підприємства: історичний аспект / О. Е. Ширягіна // Формування ринкових відносин в Україні. – 2007. – № 12. – С. 156-159.
6. Организация частного предприятия в Украине : [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://bizkurs.com.ua>
7. Ушеренко С. В. Прибутковість підприємства: теоретичні основи дослідження та управлінські аспекти забезпечення / С. В. Ушеренко // Формування ринкових відносин в Україні. – 2010. – № 12 (115). – С. 144-147.

Артюхова І.В., Літвіненко Т.О.

УДК 005.936.3:005.591.3.

СИСТЕМОУТВОРЮЮЧІ ЧИННИКИ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВА

Постановка проблеми.

Сучасні умови діяльності багатьох підприємств характеризуються наявністю конкуренції, динамічністю ринкової кон'юнктури, суттєвими змінами у макросередовищі, які представлені тенденціями НТП, швидким застаріванням знань, виникненням нових сфер економіки, змінами способу виробництва – переходу від індустріальної до постіндустріальної економіки, тощо. Актуально, що більшість підприємств має не просто пристосовуватись до змін у зовнішньому середовищі, причому не тільки змін, які викликані діями суб'єктів мікросередовища, але випереджати такі зміни. Якщо необхідність таких змін розглядати на більш абстраговано, то необхідність адаптації підприємства, його випереджаючої керованої еволюції, управління змінами можна розглядати як необхідність розвитку підприємства, що зумовлює необхідність більш пильної уваги до поняття розвитку, його видів, властивостей.

Аналіз досліджень та публікацій.

Певним винятком з числа робіт, які присвячені управлінню розвитком, може слугувати робота [1], в якій розглянуті різні точки зору щодо загально філософського розуміння розвитку. Але, по перше, слід зазначити, що С.В. Мочерний [1], хоча й надає досить повне визначення категорії розвитку, трактує його тільки як принцип, а, по-друге, не включає в зміст розвитку процеси становлення системи та її переходу в якісно інший стан, що представляється вельми дискусійним. Питанням обґрунтування системоутворюючих чинників розвитку підприємства присвячені роботи як вітчизняних, так і зарубіжних вчених: Афанасьєва Н.В. [2], Василенко В.А. [3], Пономаренко В.С. [4]. Дослідженням принципів, факторів, методів і досвіду впровадження системи менеджменту, спрямованих на забезпечення сталого розвитку підприємств, займалися такі вітчизняні вчені, як Шубравська О.І. [5].

Мета дослідження-дослідити системоутворюючі чинники розвитку підприємства та визначити його видові прояви на рівні підприємства.

Основні результати дослідження.

Удосконалення структури національного господарства в Україні, з одного боку, супроводжується розвитком підприємництва, що зумовлює появу цілого ряду підприємств різних організаційно-правових форм, які повинні знайти своє місце в суспільному виробництві. З іншого боку, цей процес обґрунтовується неминучим припиненням діяльності цілого ряду суб'єктів господарювання, які виявляються не в змозі виконати складні завдання, що стоять перед ними. Це супроводжується незадовільним станом основних фондів і показниками ефективності їх використання, падінням обсягів виробництва, зниженням конкурентоспроможності, недостатнім розміром капітальних інвестицій. Це обумовлює необхідність поглиблення теорії і вдосконалення практичних інструментів з обґрунтування можливих напрямків подальшого розвитку підприємства, які забезпечать підвищення ефективності його роботи.

Для визначення принципів розвитку господарюючих суб'єктів досліджено сутність терміну «розвиток підприємства». Трактуювання терміна «розвиток підприємства» з позицій різних вчених представлені в табл. 1.

Таблиця 1. Трактуювання терміна «розвиток підприємства».

Автор, джерело	Сутність терміна «розвиток підприємства»
Афанасьєв Н.В., Рогожин В.Д., Рудика В.І. [2]	Об'єктивна зміна тільки якісних характеристик системи, обумовлений як фундаментальними законами природи (єдності і боротьби протилежностей, переходу кількості в якість, розвитку суспільства по спіралі і вгору), так і закономірностями функціонування конкретних систем (старіння обладнання, накопичення досвіду і знань співробітниками, виснаження природних ресурсів), при якому формуються нові властивості системи
Василенко В.А. [3]	Це не разові перетворення з метою досягнення «кращого» (а тому й споконвічного) стану системи, а процес, що не припиняється в часі, протягом якого не завжди відбувається постійно і безперервно, часто йде стрибкоподібно з подоланням різних за глибиною і охопленням криз.
Пономаренко В.С., Тридід О.М., Кизим М.О. [4]	Процес кількісно-якісних змін в системі, ускладнення структури і складу, в результаті чого підвищується її стан дестабілізуючого впливу зовнішнього середовища та ефективність функціонування.
Шубравська О.В. [5]	Процес переходу системи з одного стану в інший, що супроводжується зміною її якісних і кількісних характеристик.

Пропонується розглядати розвиток підприємства як сукупність процесів кількісних і якісних змін у діяльності підприємства, які призводять до поліпшення його стану на довготривалу перспективу шляхом

збільшення потенціалу, що сприяє підвищенню здатності підприємства протидіяти негативним впливам зовнішнього середовища і його життєдіяльності.

Одним з важливих етапів аналізу і розробки дій з підвищення ефективності діяльності суб'єктів господарювання є визначення резервів і факторів підвищення ефективності їх діяльності. Одним із чинників збільшення прибутку є розширення виробництва товарів і послуг. Наростити виробництво можна двома шляхами: збільшення кількості залучених у виробництво факторів (екстенсивний шлях) ;за рахунок поліпшення технологій (інтенсивний шлях), що систематизовано у рис. 1.

Рис.1. Систематизація факторів розвитку підприємства.

Для загального розвитку підприємства необхідно встановити його ресурсні можливості, здійснити вибір їх використання, що забезпечить підвищення ефективності діяльності суб'єктів господарювання в умовах їх обмеженості. Важливою складовою забезпечення розвитку підприємства є обґрунтування вибору використання ресурсних можливостей за допомогою методичних інструментів, що передбачає визначення напрямків та форм розвитку підприємства на рис.2., систематизовано на основі [2,10].

Рис.2. Форми та напрямки розвитку підприємства.

Запропонуємо комплексну класифікацію проявів розвитку на рівні підприємства за такими ознаками [2,3,5].:

1. За якістю змін у соціально-економічній системі підприємства: прогресивний чи регресивний розвиток.

2. Залежно від об'єкту змін у соціально-економічній системі підприємства: організаційний, техніко-технологічний, соціальний, економічний розвиток.

3. Залежно від динаміки змін у соціально-економічній системі підприємства: рівномірний розвиток, нерівномірний розвиток

4. Залежно від рівня невизначеності процесів: прогнозований (достовірний) чи випадковий розвиток.

5. Залежно від основи змін у соціально-економічній системі підприємства: екстенсивний (кількісний) чи інтенсивний (якісний) розвиток

Висновки. Розвиток підприємства є достатньо складним поняттям, яке на підставі проведеного аналізу пропонується розуміти як довготривалу сукупність процесів кількісних та якісних змін в діяльності підприємства, які приводять до поліпшення його стану шляхом збільшення потенціалу підприємства, адаптації з використанням екстенсивних та інтенсивних факторів розвитку підприємства та внутрішньої інтеграції, що сприяє підвищенню здатності підприємства протидіяти негативним впливам зовнішнього середовища та його життєздатності.

Джерела та література:

1. Мочерний С. В. Методологія економічного дослідження / С. В. Мочерний. – Львів : Світ, 2001. – 416 с.
2. Афанасьєв Н. В. Управління розвитком підприємства : монографія / Н. В. Афанасьєв, В. Д. Рогожин, В. І. Рудика. – Х. : Вид-чий Дім «ІНЖЕК», 2003. – 184 с.
3. Василенко В. А. Організаційно-циклічна і структурно-функціональна моделі розвитку організації / В. А. Василенко // Культура народів Причорномор'я. – 2008. – № 16. – С. 100-107.
4. Пономаренко В. С. Стратегія розвитку підприємства в умовах кризи : монографія / В. С. Пономаренко, О. М. Тридід, М. О. Кизим. – Х. : Вид-чий Дім «ІНЖЕК», 2003. – 328 с.
5. Шубравська О. І. Сталий економічний розвиток: поняття і напрямки дослідження / О. І. Шубравська // Економіка України. – 2005. – № 1. – С. 36-42.

Бурнукіна О.А.

УДК 65.014

АНАЛІЗ ПІДХОДІВ ДО ОЦІНКИ УПРАВЛІННЯ ЯКІСТЮ ПРОДУКЦІЇ І ПРОЦЕСАМИ НА ПІДПРИЄМСТВАХ

Постановка проблеми. Сучасний етап розвитку управління якістю характеризується багатьма напрямками досліджень у цій галузі. Існує багато способів оцінки впливу управління якістю. Слід відмітити, що дослідження проводяться переважно в технічній сфері, де за результатами досліджень, розробляються й удосконалюються інженерно-технічні засоби управління якістю. Основна мета таких оцінок це визначення ефективності роботи систем, устаткування, зіставлення фактичних показників їх потужності з проектними технічними і санітарно-гігієнічними вимогами. На підставі здобутих результатів здійснюється корегування роботи технічних систем підприємства. Однак результати технічного стану виробництва і показники нормативів є наслідком стану і ефективності менеджменту підприємства. Необхідно усвідомлювати, що результати діяльності підприємства залежать від організації роботи підприємства, його підрозділів, стану устаткування. Тому, актуальними є питання дослідження способів оцінювання управлінням якістю підприємств.

Аналіз досліджень і публікацій. На основі аналізу наукової літератури [1-5], можна зробити висновок, що сьогодні підприємствам необхідна комплексна оцінка стану управління якістю. Технічній оцінці діяльності приділено достатню увагу, але питання оцінки стану управління якістю на підприємствах недостатньо розглянуті у сучасній науковій літературі й потребують подальшого розвитку. Деякі автори зосереджують свою увагу на сфері організаційно-технічної роботи підприємств і зводять дослідження до технічного стану підприємств [6,7]. Якісні результати діяльності підприємств підлягають перевірці державними органами, їхні підходи до оцінки показників підприємства регламентовані і покликані перевіряти технічні параметри і кількісні показники. Характерною рисою сьогодинішнього періоду є зацікавленість і активізація в сфері управління якістю. Це обумовлює різні підходи до організації діяльності і оцінки стану управління якістю підприємств.

Мета статті – наведення підходів до оцінки управління якістю продукції і процесами на підприємствах.

Основний матеріал. Державний контроль на підприємствах здійснюється відповідними органами і установами. За результатами перевірок, визначається загальний стан управління якістю, діяльності на підприємстві, і, в залежності від результатів, до суб'єктів господарювання вживаються конкретні заходи, видаються ліцензії, дозволи, сертифікати тощо. Перевірки підприємств з питань управління якістю здійснюються за планом на основі календарного графіку перевірок, який є складовою частиною квартального плану роботи підрозділів. Частота цих перевірок планується залежно від об'єкту, а також ступеню і характеру його діяльності, значущості продукції для споживача.

Існуюча практика, методи і наукові розробки в області оцінки стану управління якістю на підприємствах характеризуються їх одноплановістю. В роботах висвітлюються основні поняття і структура якості продукції підприємств. У більшості робіт автори визначають поняття потенціалу якості продукції підприємств і значущості її поліпшення для використання і підвищення ефективності діяльності підприємства. Для оцінки управління якістю підприємства пропонуються підходи, засновані на кількісних